

До історії медалі «Браттям русинам замордованих московським царатом»

Входит некто православный,
Говорит: Теперь я главный!

И. Бродский

Степан Пахолко (Львів)

Опрацьовуючи протягом тривалого часу фалеристичні пам'ятки та архівні джерела до історії Української Греко-католицької та Української Православної церкви, вдалося виявити рідкісну медаль з написом по колу на лицьовій стороні польською мовою: «Браттям русинам замордованих московським царатом за вірність костелу і Польщі».

У центральній частині медалі хрест обвитий терновим вінком — символом мученицької смерті, встановлений на кам'яній могилі. На тлі могили геральдичний щит з гербами Польщі, Литви та Русі. Під зображенням вибита дата: 1874 та прізвище автора медалі: Тассет.

На звороті медалі зображено розгорнуту книжку із заголовком: «Мартирологія Польська», на якій подані прізвища замордованих селян: Андріюк Іван, Василюк Вікентій, Боцян Теодор, Бойко Костянтин, Бойко Лукаш, Харитонюк Трохим, Осіпюк Варфоломій, Харитонюк Андрій, Франчук Гнат, Франчук Михайло, Гаврилюк Максим, Кармащук Данило, Кирилюк Пилип, Лукащук Костянтин, Павлюк Симеон, Романюк Іван, Томащук Онуфрій.

У верхній частині медалі півколом напис: «Воєводство Підляшське і Люблінське». У нижній частині назви трьох населених пунктів, звідки походили ці селяни: «Полубичі, Дрелів, Пратулин». [1]

Щоб зрозуміти подію, з нагоди якої викарбовано медаль, треба повернутись до історії становлення Російської Православної церкви на Холмщині (Люблінська губернія) та Підляшші. (Сідлецька губернія).

Після третього поділу Польщі у 1795 р. Холмщина та Підляшшя, розташовані на лівому березі річки Буг, опинилися у складі Російської Імперії, яка послідовно реалізовувала в життя стару ідею: чия вла-

да, того і релігія. Російська Імперія слушно побоювалася, що Греко-католицька та Римо-католицька церкви будуть перешкоджати русифікації та поневоленню Холмщини та Підляшшя.

У популярній російській літературі кінця ХІХ ст. події, пов'язані з нав'язуванням та поширенням православ'я на цих теренах подавалися, як єдиний і монолітний порив «отчужденной братии» до витоків російської історії та культури.

25 березня 1839 р. цар Микола I за допомогою єпископа-зрадника Семашка ліквідував Уніатську Церкву на Північно-Західних рубежах Імперії, позбавивши уніатів своїх єпископів і священників, які не згодилися на впровадження реформ, скерованих на розрив єдності з Католицькою Церквою.

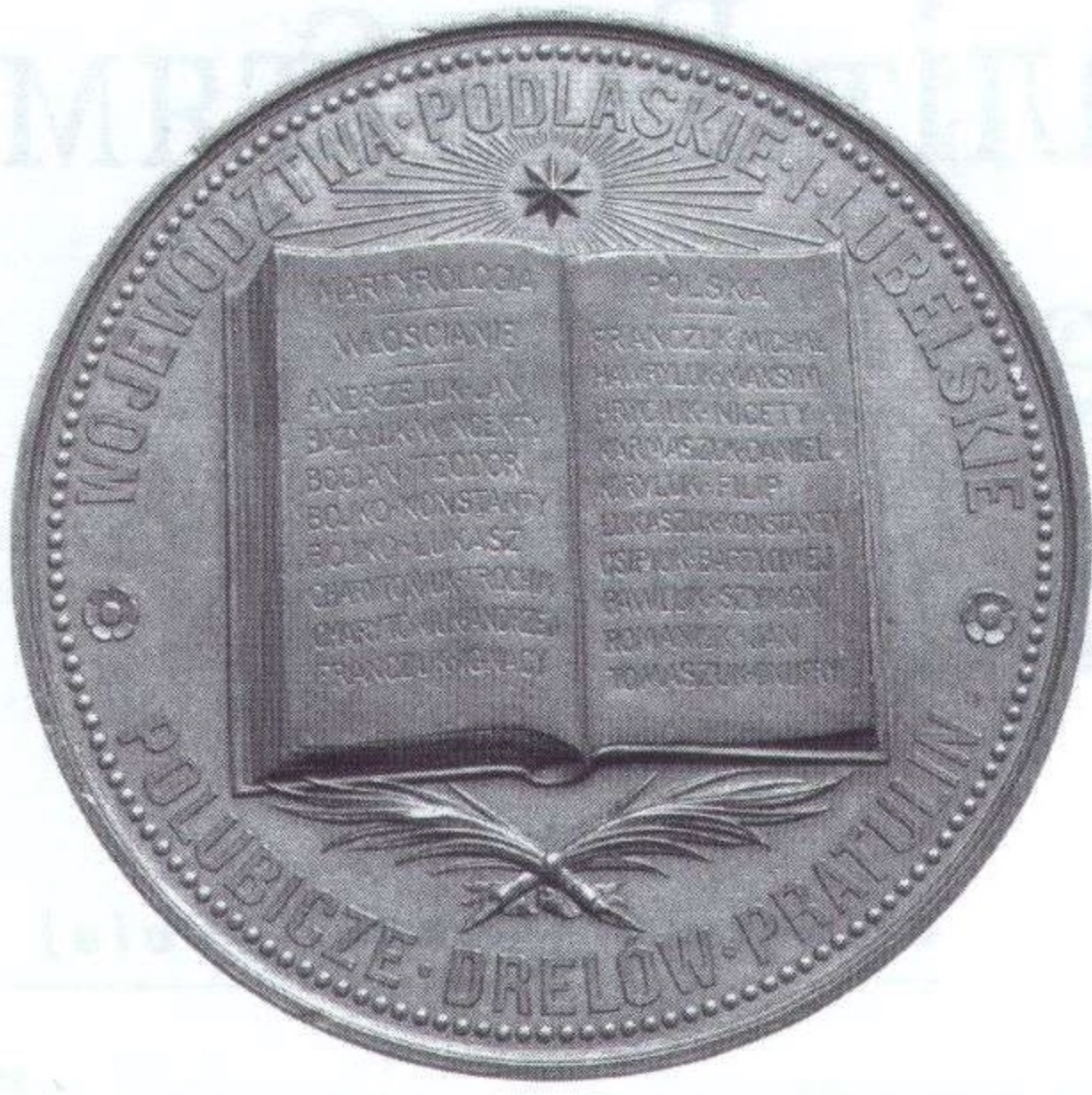
З цього приводу була навіть спеціально викарбована медаль з написом російською мовою на лицьовій стороні: «Відірвані насильством (1596) — воз'єднані любов'ю (1839)» та написом на звороті: «Торжество православ'я 25 березня 1839» [2]

Однак вірні Берестейській Унії 1596 р. на Підляшшю та Холмщині після ліквідації Римо-католицької та Греко-католицької церков у 1839 р., позбавлені пастирів, самі мужньо боронили свою Церкву, Літургію, нерідко ціною власного життя.

За свою впертість багато вірних Греко-католицької та Римо-католицької церкви були репресовані, їх обкладали великими податками, ув'язнювали в тюрмах, цілими сім'ями вивозили до Сибіру.

Унія проіснувала ще декілька десятиліть, а переслідування греко-католиків мали особливо кривавий характер і були добре підготовлені російським урядом.

Планомірно спрямована акція проти греко-католиків розпочалася у 1874 р., коли російські православні обряди мали

Памятна медаль на згадку про селян сіл Притулин, Дрелів та Полубичі на Холмщині, розстріляних російськими військами за відмову переходу на російське православ'я.

Російська медаль з нагоди ліквідації царем Миколою I Греко-католицької церкви на Холмщині і Підляшшю 25 березня 1835 р. та приєднання її до Російської Православної Церкви.

в обов'язковому порядку впроваджуватися у життя уніатів на Холмщині та Підляшшю.

На початку січня 1874 р. парохом притулинської парафії був о. Йосип Курманович. Отець Йосиф був батьком Віктора Курмановича (1876–1945) — генерала Української Галицької Армії, якого більшовики закатували в одеській тюрмі. За своє уперте небажання прийняти православний обряд отець Йосиф був арештований і кинутий за ґрати. Уся парафія із сльозами на очах проводжала закутого в кайдани, який на прощання благословив вірних, щоб трималися своєї віри.

Від послуг священника-москвофіла Л. Урбана із сусіднього села, який вже служив по новому уставу парафіяни, с. Притулин категорично відмовилося. 7 січня — в день Різдва Христового — жінки зачинили храм і сховали ключі. Тоді начальник поліції прапорщик Кутанін та губернатор Громико вирішили зробити нові ключі і ввести до церкви новопризначеного священника.

23 січня понад 500 вірних греко-католицької церкви зібралися коло своєї церкви, щоб не допустити священника-зрадника.

Після трагічного випадку в с. Дрелів, де 17 січня 1874 року під час оборони своєї святині загинули 5 парафіян (одного козака вбили на місці, а четверо через деякий час померли), десять отримали тяжкі поранення і близько 200 були побиті козаками, парафіяни с. Притулин добре усвідомлювали, яке випробування чекає на них.

26 січня 1874 р. у маленьке підляшське село Притулин, що на березі річки Буг, прибуло козаке військо. Селяни розуміли, що оборона власної святині може коштувати їм життя, але вони прийшли до своєї церкви, щоб боронити віру своїх предків і були готові на все. Тому вони попрощалися із своїми рідними, вбралися у святочний одяг, бо, як самі казали, йшли на святу справу.

О 10 годині ранку дві сотні козаків оточили храм, де вже декілька днів вартували декілька сотень вірних. Начальник повіту наказав парафіянам віддати ключі, прийняти нового священника і розійтися по домівках. Запропонував також послати декількох селян до с. Дрелів, щоб парафіяни переконалися, як дорого коштує непокоря російській владі.

«Нащо ми повинні десь ходити і на чужу кров дивитись, — відказали йому. — Нехай краще вони прийдуть і на нашу кров подивляться тоді переконуються, що той самий дух, що і в них живе, і нас оживляє, і що та сама віра і для нас, і для них є дорогою».

Зрозумівши, що зломити віру парафіян неможливо, було вирішено штурмом здобути святиню з допомогою прикладів та багнетів. Перша спроба козакам не вдалася — у рукопашному бою селяни за допомогою київ та каміння зуміли відбити наступ.

О 12 годині підполковник Штейн наказав солдатам зайняти бойові позиції за церковними мурами і готуватись до стрільби. Та ніхто з вірних не злякався — всі готові були з гідністю померти коло своєї святині, засвідчуючи тим самим свою віру. Коли Штейн віддав наказ стріляти, парафіяни застосували свою «зброю» і почали співати церковні пісні. Почулися вистріли, впали перші забиті і поранені, але селяни не відступали — вони мужньо йшли з хрестом і співами під кулі козаків.

Безборонних людей кололи штиками, били нагайками по головах, вибивали прикладами зуби, а коли хтось падав на землю — били ногами. Коло церкви залишились лежати 9 вбитих, 14 тяжко поранених (4 з них померли вдома) і більш як 180 парафіян були жорстоко побиті.

На другий день усіх здорових мужчин з притулинської парафії повивозили до тюрем. Жінок, дітей та поранених нагайками розігнали з-під церкви, а вбитих при обороні святині без усякої поваги поховали у спільній могилі російські солдати. На поховання яке відбулося за православним обрядом не були допущені родичі. А могила була зрівняна із землею, щоб пам'ять про мучеників загинула. У всіх навколишніх селах було сповіщено, що так буде з усіма хто противитиметься волі царя.

Трагічні події на Підляшшю за короткий час стали відомі всьому християнському світові. Міжнародний розголос змусив царський уряд спинити розстріли вірних Греко-католицької та Римо-католицької церкви. Протести французького консула барона Фино змусили російську владу діяти м'якше. Та репресії продовжувались. Однак вірні не допустили, щоб пам'ять про їхніх мужніх предків-уніатів загинула. У 1918 р. місце поховання в с. Притулин було упорядковане та вшановане.

На жаль, тільки у 1919 р. (через 45 років після трагедії!) почали записувати перші письмові свідчення про притулинських мучеників. В 1938 р. почався офіційний процес беатифікації мучеників. Однак, його спинила війна і наступна комуністична влада. Тільки з 1964 р. цей процес був відновлений. 18 травня 1990 р. тлінні останки мучеників були урочисто перенесені до притулинського храму. А 6 жовтня 1996 р. Папа Римській Іван-Павло II об'явив мучеників с. Притулин блаженними. [3]

P.S. Про чергову спробу нав'язати, так звану, «любов возз'єднання» та «торжество православ'я», нагадують нам події та наслідки так званого «Собору», коли у 1946 р., одним розчерком пера кривавий «вождь народів» Йосип Джугашвілі знищив Українську греко-католицьку церкву.

Процитую лише кілька фрагментів з однієї з перших у радянській пресі об'єктивної публікації Г. Рожнова у журналі «Огонек» про організацію та проведення Собору:

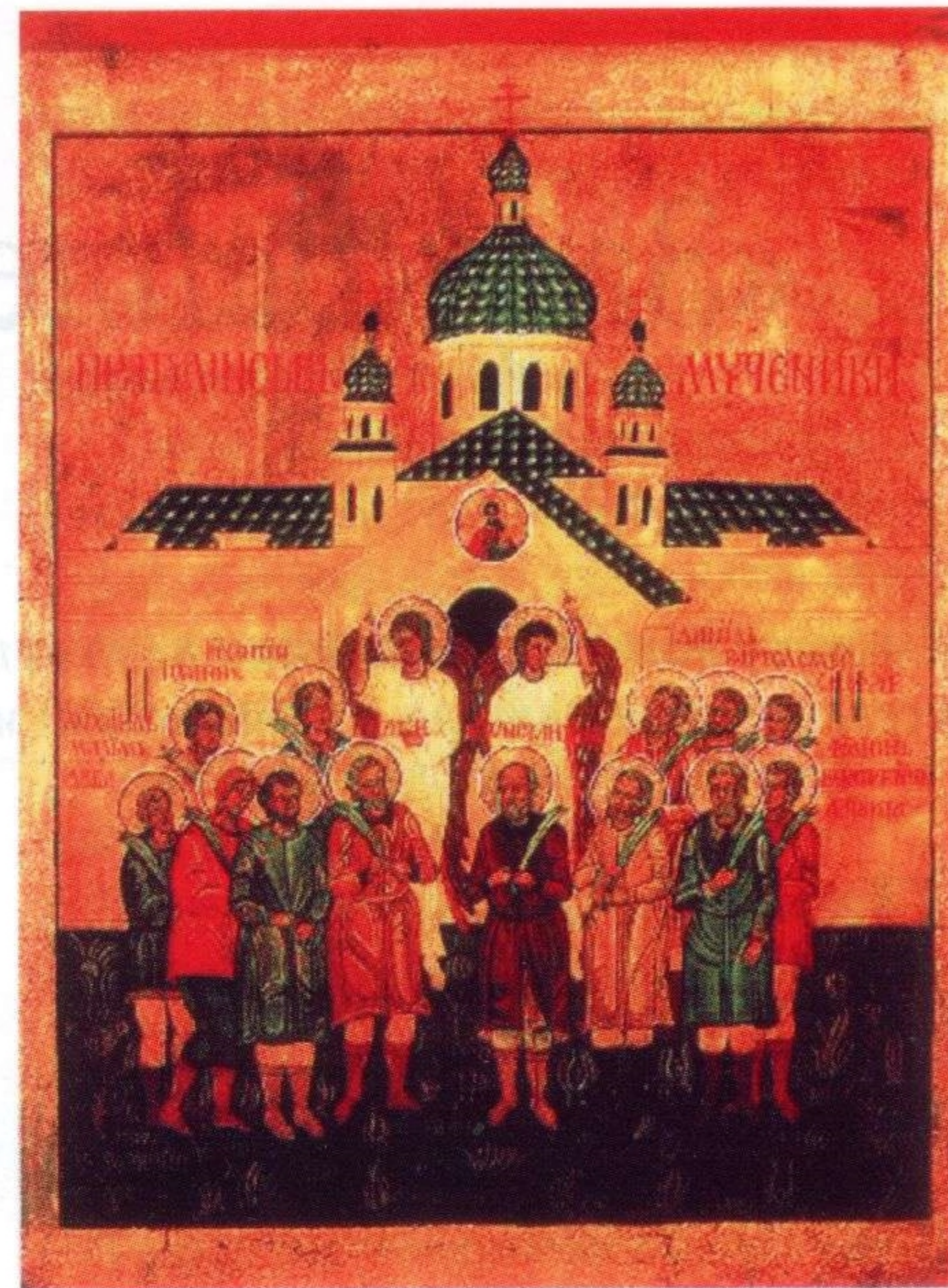
«В феврале 1945 года Хрущов сообщил генералу Савченко (наркому НКДБ УССР), что Сталин лично принял решение о скорейшей ликвидации украинской греко-католической церкви... Отбором делегатов на Собор, их доставкой во Львов и регистрацией ведал полковник госбезопасности Богданов... Выступали делегаты вымучено, спотыкались на трудновыговариваемых формулировках из тогдашнего политического лексикона, от бумажки не отрывались... Тексты для выступлений им готовил Микита Павлюк, секретарь Собора» [4].

Ікона, написана Сергієм Вишимирським (Білорусь) в честь мучеників за віру села Притулин. Знаходиться в Свято-Микитинській церкві в селі Костомолоти на Підляшшю.

І без коментарів зрозуміло, що так званий Львівський Собор — черговий злочин більшовиків, організований за методикою, відпрацьованою на політичних процесах 30-х років. Деморалізовані страхом за себе та долю родин, ніким не делеговані й не уповноважені «делегати» під пильним оком НКВД слухняно здійснили чужий сценарій. Це був жорстокий акт вандалізму над українським народом, його історією і пам'яттю.

В наслідок чергового насильницького нав'язування, «любви возз'єднання» та «торжества православ'я» на Західній

Ікона, написана Ізабеллою Говік (Польща) в честь мучеників за віру із села Притулин. Знаходиться в греко-католицькій церкві Успіння Святої Богородиці при монастирі Отців Василіан у Варшаві.

Україні було знищено понад 3 000 парохій, 4 400 церков, а також багато монастирів, духовних семінарій та шкіл. Фізично знищено в тюрмах-катівнях та таборах ГУЛАГу 10 єпископів, понад 4 000 священників, монахів, монахинь-черниць, студентів теології. Понад 4 мільйони вірних греко-католицької церкви були насильно приєднані до російського православ'я! [5]

А епіграф до статті повинен нагадувати чим можуть закінчитись зусилля Російської православної церкви, залежної від політичної волі керівництва держави, створити єдиний слов'янський та православний простір на теренах незалежної української держави.

Список літератури

1. **Сов'як П.** «Браттям русинам...» Рідкісна медаль 1874 року//Дрогобицький колекціонер, 1994, ч. 2, — С. 7.
2. **Сивіцький П.** Блаженні підляські мученики з Притулина. Історичний нарис. — Львів, 1999.
3. **Цельняк І.** Переселенці. Тисячолітня дорога Холмщини, Підляшшя, Надсяння і Лемківщини. — Львів, «Край», 2009. — С. 210–215.
4. **Рожнов Г.** Это мы, господи.//Огонек. 1989, № 38, С. 6–8
5. **Українське відродження і національна церква.**//Бібліотека журналу «пам'ятки України». Книга 2. — С. 83.

Розстріл селян с. Притулин 26 січня 1874 року російськими солдатами